

СВЕТЛОЗАР ЖЕКОВ

"ВИНАГИ МЕ Е ПРИВЛИЧАЛА НЕСИМЕТРИЧНАТА КРАСОТА"

Разговор с ТАТЯНА БЕК
(Москва, 1984 г.)

*Вечно ме мамят дворове глухи
с вехториите насъбрани. . .
Вместо краваи – корички сухи,
вместо жерави – грозни врани.*

Преди да се срещна с Татяна Бек, аз вече я познавах от нейните стихове. Когато ги превеждах си я представях целенасочена, силна, интелигентна и открита. Като човек, който се стреми да надмogne себе си и с цената на изстраждането да извиси и себе си, и другите. Представях си я естествена, защото стиховете ѝ бяха естествени и зад тяхната простота се криеше откровеността на силните духом. И, накратко казано, бях убеден, че ще се срещна с един талантлив творец, с човек с вече изграден характер и житейска позиция. Разговорът ми с Татяна Бек не само потвърди представата ми, но се превърна и в своеобразен ключ към лирическия ѝ свят, нерядко изненадващ с философската си дълбочина и неочакваните социални ракурси. Започнахме, както най-често се случва от главното в житейския ѝ път.

– Родена съм в Москва през 1949 година. Израснах в семейство на професионални литератори. Поради това, но се надявам не само заради това и аз станах литератор след това. Още от детството си бях приучена на литературен труд, защото тази работа е много трудна, често неблагодарна, но понякога ти се отплаща. Баща ми – писателят Александър Бек, беше и си остава мой идеал. Именно той ме научи да се отнасям сериозно към литературата, като към труд. И затова съм му много благодарна. А след това биографията ми е съвсем обикновена – учих се в училище, след това постъпих в журналистическия факултет на Московския университет, макар че винаги ме е привличала повече филологията. Но така се получи. След като завърших започнах работа в библиотеката за чуждестранна литература. В Университета научих шведски език и оттогава превеждам скандинавски поети. По-късно започнах работа в списание "Въпроси на

литературата", което е добре познато и у вас. Работих осем години, които ми дадоха много, но след това все пак победи любовта към свободата и преди две години преминах на свободна практика. И сега се занимавам с професионален литературен труд. Досега са издадени две мои книги, а трета предстои да излезе.

– Татяна Александровна, какво считате за най-важно в детството си? Вече говорихте за семейната среда, но какво още определи любовта ви към литературата?

– Мисля, че детските впечатления са извънредно важни за всеки поет, макар в повечето случаи той да не го осъзнава в детството си. След време всичко изплува. Самата аз понякога се учудвам, че моят характер се е формирал много повече от обидите в детството, отколкото от радостните впечатления и състояния. Бях много впечатлително дете, обидчиво, някак лесно ранимо и може би тъкмо това е в основата на някои по-късно проявили се мои качества. Или както е казал чудесният според мен писател Андрей Битов, "ние сме родени от детството". Но ако говорим откровенно, аз твърде късно започнах да чета сериозна литература – едва на четиринадесет. Един мой роднина тогава откри за мен Бунин и аз попаднах точно на това, от което имах нужда. По-късно открих Достоевски. В началото предпочитанията ми в поезията бяха доста примитивни. Понякога е така и с музиката – започваш да харесваш сериозната музика постепенно, преминавайки първо през доста повърхностни пластове. Сега се учудвам, че съм могла да харесвам такива стихове. Но най-голямото ми преживяване беше, когато видях Ахматова. Живеехме в една малка вилчка в Комарово и често ходехме при нея като "на поклонение" – тя беше вече жив класик. Тя ни четеше стихове, целият ѝ облик, необикновената духовност, която излъчваше, всичко това ме потресе. И в началото тя влияеше много върху опитите ми в поезията и това се усещаше. Сега ми се струва, че все повече се приближавам към себе си, но и ден днешен тя за мен е еталон за поет и за особено житейско мъжество.

– А кои други поети и белетристи са били и са ваши духовни учители, Татяна Александровна?

– Много обичам Чехов, по-малко Толстой. А откровенно казано – до Пушкин още не съм достигнала, макар да го познавам много добре, но такъв пълен контакт още няма. За съжаление и връстниците ми, и аз сме възпитавани повече от поетите на двайстия век. Лично мен много по-силно са ми въздействали например Пастернак, Манделщам, Цветаева, Ахматова... С тях диалогът е възможен, докато към деветнайсти век се отнасяме повече с уважение. Много обичам такъв голям поет като Арсений Тарковски, когото познавам и като творец, и като човек.

– Вие имате вече своя лична творческа цел. Превеждайки стиховете ви се натъквам непрекъснато на един поетически "Аз", който знае откъде тръгва и накъде отива. Каква е "задачата", която стои пред вас и на която не бихте изменили?

– На този въпрос съм отговорила в едно свое стихотворение, което вие вече сте превели. Ще го цитирам вместо отговор:

Вечно ме мамят дворове глухи
с вехториите насъбрани. . .
Вместо краваи – корички сухи,
вместо жерави – грозни врани.

Улиците,
които са криви,
и горичките –
смешно редки,
и лицата –
тъй некрасиви,
и – кривокраките табуретки.

Ще надаря с красота пристрастно
тяхната същност несъвършена. . .
Всичко, което си е прекрасно,
ще пребъде в света и без мене!

Без да говоря за художествените качества на това стихотворение, мисля че в него съм изразила цялостно какво смятам за своя поетическа задача. Действително, това, което е прекрасно, грандиозно в нашето време, великите личности, силните характери – всичко ще бъде възпято и без мен. А мен, това може би също идва от детството, ме привличат чудациите – хората, които са безкрайно добри и може би по-хуманни от онези – големите – но докрай не могат да изразят себе си. Едва когато осмислих всичко това, ми направи впечатление, че съм написала много стихотворения за старци и старици, за неудачници, някак подсъзнателно съм се стремяла към тях...

Навярно това е отговорът на вашия въпрос и мисля, че това е моят малък дълг – да покажа скритото "прекрасно". Винаги ме е привличала несиметричната красота, тя ме е трогвала и тя ми е по-интересна, по-достойна за поетическите ми усилия.

– *Един от вашите учители казва: "Красотата ще спаси света". Любовта е свързана с красотата по много видими и невидими пътища. За вас какво е любовта?*

– Аз схващам любовта преди всичко като състрадание към другия човек и желание по всякакъв начин да се слееш с него и така да преодолееш взаимната самота. В хората има нещо такова, което им пречи да достигнат един до друг, колкото и да са близки. Струва ми се, че това е заложено в природата на човека. А за любовта мисля, че е най-висшето най-добро, ако мога така да се изразя. Но за съжаление това състояние е много несъвършено и в нещо почти невъзможно. Любовта е именно това страстно желание да достигнеш до другия и да го разбереш напълно, но почти винаги реализацията на това е невъзможна и от тук е страданието, което винаги съпътства любовта.

– *Какви идеи ви занимават най-често сега, Татяна Александровна?*

– Занимаваше ми например такава идея – ако честно нарисувам своя автопортрет, с това ще нарисувам много други портрети на други хора, приличащи на мен. Разбирате ли, мен ужасно ме интересува личността ми. И когато ме упрекваша за това, имаше обвинения и в егоцентризъм и в някаква камерност и Бог знае още в какво... На моите опоненти отговарях, че понякога е по-честно да нарисуваш автопортрета си е много по-интересно, отколкото да нарисуваш групов портрет. Сега така се получи, обаче, че тези мои критики отчасти се оказаха прави. Все по-често започнаха да ме интересуват другите хора, естествено не заради напътствията на критиците. Все по-често и по-трайно ме занимава духовното начало у човека, доколкото то е в състояние да победи бита, да помогне на човека да надмogne ежеднезната рутина и да стане по-голям от самия себе си. Но всичко това аз не съм в състояние да го направя с абстрактни разсъждения, а по-скоро чрез предметни описания. На мен ми се иска всички да бъдем по-добри, по-чисти, да не бъдем заразени от битовизъм и вещомания – не призовавам, разбира се, да се отказваме от необходимото, но нещо трябва да ни издига над всичко това.

– *Възможно ли е според вас съвременникът да постигне своето духовно извисяване, предвид всички съпътстващи го препятствия към това?*

– Мисля, че е възможно. Защото познавам някои примери от живота около мен. Но явно това е възможно чрез постоянен интензивен духовен живот. Чрез стремежа към доброто. Не към красотата, макар и това да е път, но по-егоистичен. Например аз познавам хора, които отлично познават барока и рококо, но те са свършено бездуховни. Този проблем много ме вълнува и ми се иска двете понятия да не се объркват.

– *Вероятно проблеми като този са двигателната сила на лирическите ви инвенции, на подтиците ви за творчество. Как се раждат стиховете ви?*

– Те се раждат в най-неочаквани ситуации, но най-често са свързани с някакво състояние, на влюбеност например, с някакво (не)делнично състояние. А формално – най-често възникват от някакъв звук. От някакъв ритъм или рима, но често след това ритъмът и римата си отиват, но те са дали тласъка.

– *А след тласъка – след него – възникнало е настроението, вече се долавя мелодията, а тя е винаги зависима от моментното ви духовно състояние – ако не е "влюбеност", а тревога – за какво ще бъде тя?*

– Вероятно ще бъде неточна, проблеми – много, но сега ме интересува един от тях, проблем на моя живот: възможно ли е напълно да съхраня своята индивидуалност, която усещам много отчетливо. Аз съм човек и упорит, и горделив, а това дори е лошо – то ми пречи. И при това да достигна до хората, да бъда с тях и да не ги обиждам със своята индивидуалност. Т.е. тревожи ме това дали е възможно да се съчетаят моята отделност и контактът с останалите хора.

Често се връщам към този разговор с Татяна Бек, когато чета стиховете ѝ. Зад тях прозира интелигентното ѝ, напрегнато лице с поглед на търсещ човек. И аз не се съмнявам, че тя е намерила своята пътека в съвременната руска поезия, не се съмнявам и в това, че тази пътека води до сърцата и умовете на стотици ценители на нейното изкуство – одухотворено от идеята да служи на доброто, да сближава хората, а не да ги раздалечава.

БНР, програма "Хр.Ботев", 1984 г.